

PAPER DETAILS

TITLE: Sosyal Bilimler Alanındaki Akademisyenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanım

Pratikleri: Bitmemiş Bir Alan Çalışmasından Notlar / The Social Scientists' ICT Practices: Notes from an Unfinished Field Study

AUTHORS: Eda ÇETINKAYA

PAGES: 9-33

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1024>

Sosyal Bilimler Alanındaki Akademisyenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanım Pratikleri: Bitmemiş Bir Alan Çalışmasından Notlar ¹

Eda Çetinkaya, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi, e-posta:
cetinkayaeda@gmail.com.

Özet

Akademik gündelik hayat pratikleri küreselleşme ve neoliberal politikaların yanında bilgi ve iletişim teknolojilerinde (BİT) yaşanan gelişmelerle birlikte dönüşmektedir. Akademisyenin gündeliğini oluşturan çalışma pratikleri, bilgiyle kurduğu ilişki, öğrencilerle olan etkileşimi bugün özellikle 1990'lar öncesinden farklı bir rutinde işler. Bu kapsamda halen devam eden doktora tez çalışmamda bilgisayar, İnternet ve mobil araçlarla sosyal bilimler alanında çalışan akademisyenlerin ilişkilerine ve bilgi iletişim teknolojilerini kullanım pratiklerine odaklanıyorum. Alan deneyimlerimden yola çıkarak, araştırmaya hangi sorularla başladığımı, hangi literatürden yararlandığımı ve alanda nasıl ilerlediğimi aktarıyorum. Araştırmanın metodolojisinde çoklu yöntem kullanımını benimsiyorum. Yüz yüze anket çalışması, derinlemesine görüşmeler, katılımlı gözlemler ve çevrim içi gözlemlerden oluşan çoklu yöntemi alan araştırmasında nasıl kullandığımı açıklayarak alana dair bir deneme yazıyorum.

Metnin giriş kısmında çalışmaya başlamaya beni yönlendiren temel ilgi, soru ve süreçlerden söz ediyorum. 2000'lerin başında lisans eğitimim sırasında aldığım daktilo dersinden bugüne uzanan BİT kullanım hikayemden yola çıkıyorum. Sosyal bilimler alanında makro ve mikronun kesişimlerinin, kendi gündelik hayatımızdaki sorulardan yola çıkmanın araştırmalar için bir yol açabileceğini tartışıyorum. Giriş kısmından sonra gelen iki bölümde araştırmanın alanı ve metodolojisine odaklanıyorum. Alan kavramının ne ifade ettiğini Pierre Bourdieu'dan yola çıkarak açıklıyorum ve ardından etnografideki alan kavramına geçiyorum. Araştırmanın metodolojisinde çoklu yöntem kullanımını nasıl uyguladığımı aktarıyorum. Özetle, araştırmanın niceliksel kısmını oluşturan yüz yüze anket çalışması Ankara'yla sınırlandı. Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, ODTÜ, Bilkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nde görev yapan sosyal bilimler alanından akademisyenlerle anket görüşmeleri yapıldı. Bu anket görüşmeleri sonucunda akademisyenlerin BİT kullanımına dair temel verilere ulaşmaya çalıştım. Bilgisayar, İnternet ve cep telefonu kullanımlarına dair temel soruların yanında, akademisyenlerin sosyal medyayla ilişkileri, eğitim ve bilgiye erişim konularında nasıl bu teknolojilerden yararlandıklarına odaklandım. Anket soruları çoktan seçmeli sorular, açık uçlu sorular ve tablolardan oluştu. Anketler yüz yüze gerçekleştirildiği için sorulara eklemeler yapan ya da konuya dair kendi duygularını, düşüncelerini daha ayrıntılı aktaran katılımcıların paylaştıkları çalışmanın nitel kısmına eklendi. Çalışmanın halen devam eden nitel kısmının temelini derinlemesine görüşmeler ve katılımlı gözlemler oluşturuyor. Derinlemesine görüşmeler çoğunlukla yarı yapılandırılmış biçimde ilerliyor.

Derinlemesine görüşmelerde de anket görüşmelerinde olduğu gibi belirli bir sosyal bilim disiplini üzerinden gitmek yerine, farklı fakültelerden akademisyenlerle görüşmeler yapıyorum. Böylelikle farklı bilim alanlarından akademisyenlerin BİT'i akademik hayatlarında nasıl kullandıklarını ve BİT'i nasıl algıladıklarını gözlemlemeye çalışıyorum. Derinlemesine görüşmelerde Ankara'daki üniversitelerde görev yapan ya da yapmış olan akademisyenler dışında, Gümüşhane, Yozgat ve Mardin illerindeki akademisyenlerle de görüşmeler yapıyorum. Bunun nedeni yeni kurulmuş üniversitelerdeki BİT kullanım pratikleriyle Ankara arasındaki farklara, benzerliklere bakma çabasıdır. Ek olarak Eskişehir'de yer alan Anadolu Üniversitesi'ni de uzaktan eğitimi Türkiye'de başlatan örnek olarak çalışmaya dahil ediyorum. Çalışmanın yönteminde bir örnek olay çalışmasına yer verdim. "Akademisyen günümüzde BİT kullanmadan çalışmalarını nasıl devam ettirir ya da ettirebilir mi?" temel sorusuyla yola çıkarak, iki hafta boyunca bilgisayar, İnternet ve cep telefonu kullanmadan gündelik hayatımı devam ettirdim. Bu süre kendimi ve çevremi gözlemleyerek BİT olmadan akademide var olma halini anlamaya çalıştığım bir oto-etnografi denemesine dönüştü.

Araştırmanın metodolojisinden sonra Türkçe ve İngilizce literatürde yararlandığım temel kaynakların bazılarını açıklıyorum. Metinde yer verdiğim kaynaklardan nasıl yararlandığımı, kaynaklarla bu çalışmanın benzerliklerini, farklılıklarını betimliyorum. Son bölümde ise araştırmanın halen devam eden alan araştırmasında anket çalışmasından ortaya çıkan bazı verileri paylaşıyorum. Akademisyenlerin BİT sahiplikleri, akademisyenler için bilgisayarın ve İnternet'in ne anlam ifade ettiği, öğrencilerin BİT kullanımlarını akademisyenlerin nasıl algıladıkları üzerinde duruyorum. Son olarak metnin başında yaptığım alan tartışmasına geri dönerek etnografik alanın dönüşen, değişen, dinamik yapısına vurgu yapıyorum.

Anahtar Sözcükler: Bilgi ve iletişim teknolojileri, akademisyen, üniversite, dijitalleşme, gündelik hayat.

The Social Scientists' ICT Practices: Notes from an Unfinished Field Study

Abstract

Academic daily life practices have transformed with globalization and neoliberalization processes. The developments in information and communication technologies (ICTs) have affected these practices. Today working manners in academic life, academics' relation with knowledge and interaction with students are different compared to the case in the pre-1990 period. In this context, I focus on academics who work in selected social sciences and on their relations with computer systems, İnternet and mobile devices in academic daily routines. I observe academics' use of information and communication technologies as well. In this paper, I offer a narration of my experience through the research: I take issue with the initial questions that I developed, the related literature and my progress in the field. My field research is based on the qualitative and

quantitative multi-method approach. In this respect, this article is an attempt to share my experience in doing social scientific research through a constant self-critical posture in terms of methodology, theory and the field itself.

At the outset of the paper I begin with the basic concerns, questions and processes that convinced me to choose this research theme for my doctoral thesis. I start with a personal story that dates back to the course on typewriting, I attended during my undergraduate studies in the early 2000s. I discuss that the intersections of macro and micro areas in social sciences and the questions that originate from our everyday life might pave a productive way for researchers. Following the introduction, I focus on the field and methodology of my research. Drawing from Bourdieu's concept of "the field" "I discuss and clarify the methodological approach and data gathering techniques utilized in my field research. The quantitative inquiries—i.e., face-to-face survey with academics, working in the field of social sciences—were carried out in five universities (Ankara University, Hacettepe University, METU, Bilkent University and Başkent University) located in Ankara. Through different set of questions, I aimed to reach basic data on the academics' ICT usage, including use of computer, Internet and mobile devices as well as relations with social media, in their everyday life. I also inquired the participants' use of ICT in educational activities and access to knowledge. Survey involved multiple choice, open ended questions and charts, in order to provide participants with opportunities to openly share their personal feelings, experiences and thoughts *vis-à-vis* the ICT's role in academia in detail. In-depth interviews and participant observations lie at the heart of qualitative part of the research. The semi-structured interviews, carried out with academics working in different disciplines in the field of social sciences, provided a chance to observe academics' uses and perceptions of ICTs in their everyday life routines. In order to figure out the ICT practices in newly established universities and have a comparative perspective, I visited universities located in different middle-size cities, including Gümüşhane, Yozgat, Mardin, and Eskişehir. Anadolu University, located in the city of Eskişehir, is of particular importance since it is the first university that has initiated the distance education in Turkey. Along with different qualitative data gathering techniques mentioned above, I also carried out two-week long case studies, trying to understand "how an academic can work under a condition where there is no new ICT provided and how he/she feels about this experience." I was personally involved in case studies in order to collect auto-ethnographic data.

In the section concerning the relevant literature, I look at the previous work with an eye on similarities and differences with the current project. In the final section of the paper, I share some preliminary data from the survey analysis. I focus on new media ownership and meaning of ICTs for academics and academics' perceptions of students' ICT use. In conclusion, I return to the discussion at the outset of the paper by referring to the transforming, chancing and shifting nature of the field I have been working on.

Keywords: Information and communication technologies, academics, university, digitalization, everyday life.

Giriş: Soru(n)ların dünyası

Sosyal ve beşeri bilimler alanında insana, dünyaya ve topluma dair soruların bolluğu bir yana, uzun erimli bir araştırmanın en kritik aşaması, belki de, araştırma konusunun netleştirilmesidir. İnsanla, dünyayla ve toplumla ilgili soru(n)ların uçsuz bucaksızlığı baştan net bir araştırma soru(nu)muzun ve ilgimizin olma ya da olmama halini doğrudan etkiliyor: Bu uçsuz bucaksızlıkla halleşirken hazır kuramsal çerçeveler bir yandan destek sunarken diğer yandan büyük soru(n)lar ve kuramlar içinde kaybolarak daha mikro olana, bize yakın olana bakmayı atlayabiliriz. Araştırma konusunun belirlenmesi, netleştirilmesi ve kesinleştirilmesi sürecinde karşılaşılan bu uçsuz bucaksızlık ve karmaşıklık, disiplinler-arası çalışmalar söz konusu olduğunda daha da derinleşir. Ancak, bu derinleşmeyi olumsuz bir gelişme olarak almamak, aksine makroyla-mikro arasındaki kıyasıya çekişmede² ikisi arasındaki bağlantıyı görmemiz açısından önemli bir fırsat alanı yarattığını teslim etmek gerekir. Bu açıdan, özellikle gündelik hayat çalışmaları, mikro tarih anlatıları, yeni medya ve içinde yer aldığım akademiye dair kendi düşüncelerimin çakışmasıyla ortaya çıkan araştırma soru(n)larının böyle bir tartışma için örnekleyici olduğunu düşünüyorum.

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerimi düşündüğümde yaklaşık 14 yıldır akademinin içinde öğrenci olarak yer alıyorum, bu sürenin son beş yılında araştırma görevlisi olarak çalışıyorum. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'ndeki lisans eğitimim sırasında, ikinci sınıfta aldığımız "Daktilo ve Yazışma Teknikleri" isimli bir dersimiz vardı. 2001–2002 eğitim öğretim yılında iki dönem halinde aldığımız bu derste hepimiz masaların üzerinde daktiloların durduğu bir derslikte toplanır, önümüzde F klavyeyle 10 parmak daktilo yazımına dair kitabımızla önce iki üç harfli egzersizlerden başlayan, ardından kelimelere, cümlelere ve paragraflara uzanan çalışmalar yapardık. Fakülte'nin Basın Yayın Yüksek Okulu olduğu dönemlerinden geldiğini tahmin ettiğimiz ve biz acımasız öğrencilerin "yaşlı" ve verdiği ders nedeniyle de "devrini tamamlamış" olarak gördüğümüz hocamız, daktilolardan çıkan takır tukur yüksek seslere karışan gülüşmelerimize rağmen bize karşı sabırlı davranırdı. Sınav zamanları ise belli bir sürede, belirlenen paragrafı en doğru şekilde yazarak kâğıtları hocaya teslim ederdik. Tam da kişisel bilgisayarların yaygınlaşmaya başladığı 2000'lerin başına rastlayan bu dönemde bir yandan da "hala bu devirde ne diye daktiloyla yazmayı öğreniyoruz, amma ilkel" diyerek şikâyet ederdik. Sınav zamanı daktiloyla yazmaya uğraşan ve derse düzenli giden, bakış açısına göre farklı sıfatlarla tanımlanabilecek bizim gibi öğrenciler dışında, dizüstü bilgisayarlarıyla derse gelip metinlerini kendi istedikleri klavyeleriyle (F ya da Q) yazıp veren öğrenciler olduğunu da gördüğümüzde "neden bizim de bunu düşünmediğimize" hayıflanıp, epey bir burukluk yaşadığımızı hatırlıyorum.

Buna rağmen ben ve benimle beraber sınıfın küçük bir bölümünü oluşturan bir grup, daktiloyla yazmaya ikinci dönem de azimle devam etmiştik. Bizim için daktilo dersleri biraz eğlence, biraz da geçmiş zamanla ilgili duyduğumuz ve kimi zaman şahit olduğumuz hikâyelerle, fotoğraflarla ilişkiliydi. Aklımıza daktilosu önünde poz veren yazarlar, gazeteciler gelir, biz de onlara özenirdik. Şimdi daktilo derslerimize baktığımda aslında bizim için ne kadar farklı bir yazma ve geçmişle ilişkilene pratiği olduğunu anlayabiliyorum. Daktilo derslerinden sonra bilgisayar laboratuvarına inip İnternet'e bağlanan, ödevlerini bilgisayarda yazmaya başlayan (bilgisayar yokluğu ya da son dakikacılık nedeniyle ödevlerini hâlâ elle yazan birçok arkadaşımız da vardı), grafik derslerinde Photoshop, Freehand, QuarkXpress gibi programlar kullanan bir nesildik.

Bizim sınıftan sonra bildiğim kadarıyla daktilo dersi programdan kaldırıldı; daktilo sınıfı derslik olarak kullanılmaya başlandı ve dersin hocası emekliye ayrıldı. Anlatmaya çalıştığım bu anı dilimi aslında bilgisayarın henüz olmadığı ya da yaygınlaşmadığı günlerde doğmuş, sonradan bilgisayarı hayatına dâhil etmeye başlamış kişiler için oldukça tanıdık. Bu hikâye bile 1990'lar itibarıyla gelişmesi hızlanan ve yaygınlaşan bilgisayar teknolojilerinin gündelik hayatımızda ne kadar çok katmanlı bir anlamlar dizgesine denk geldiğine işaret edebilir. Benim çalışma konuma merakım tam da gündelik hayatın farklı alanlarında bilgi ve iletişim teknolojileri giderek hız kazanmış ve pek çoğumuzun hayatına farklı biçimlerde dâhil olmuşken, akademik hayat içinde bu teknolojilerle nasıl bir ilişki kurulduğu sorusuna bağlı olarak şekillendi. İçinde yer aldığım akademik dünya küreselleşme ve neoliberal politikaların yüksek öğretim sistemine yansısıyla değişiyor. Akademiye teknolojinin getirdiği dönüşümü de dâhil ettiğimizde bugün parçası olduğum akademik hayat ve akademi için de genellemeler yapmak zor ve aynı zamanda yanıltıcı olsa da, 1990'lardan önceki akademik rutinlerinden farklı. Doktora tezimi yazma deneyimim böylelikle şekillenmeye başladı. Gündelik hayat çalışmalarına ve yeni medya alanına duyduğum ilgiyle uzun zamandır içinde yer aldığım akademiye gözlemlene merakım birleşti.

Şu anda "Sosyal Bilimler Alanında Çalışan Akademisyenlerin Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanım Pratikleri" olarak adlandırdığım ve alan araştırması devam eden doktora tezimde sosyal bilimlerde farklı alanlarda çalışmalar yürüten akademisyenlerin bilgisayar, İnternet ve cep telefonlarıyla ilişkileri üzerine çalışıyorum. Akademisyenlerin seçilen bilgi iletişim teknolojileriyle (BİT) ilişkilerine odaklanırken, dijitalleşmeyle birlikte akademik gündelik pratiklerde bir dönüşüm olup olmadığına ve bir değişimden bahsedilebilirse, bu değişimin nasıl tanımlanabileceğine odaklanıyorum. Akademi uzun zamandır dijital teknolojilerle iç içe ve teknoloji üniversitenin hemen hemen her alanında kullanılıyor. BİT, akademik üretim faaliyetlerinden idari işlere

uzanan ve birlikte işleyen sistemde hem akademisyenler, hem idari personel hem de öğrenciler için 1950'lerin, 1960'ların üniversitesine kıyasla çok farklı bir yerde duruyor. En basit şekliyle yazı yazma biçimimiz, kütüphaneleri kullanımlarımız, öğrencilerle kurduğumuz iletişim, yakınımızdaki ve dünyanın diğer ucundaki akademisyenlerle ilişki biçimlerimiz, idari işlerin akademisyen açısından işleyişi değişiyor. Araştırmada akademik işleyişin dönüşümünde değişen eğitim politikalarının yanında BİT araçlarının üzerinden akademideki ve akademisyendeki gündelik iş yapış pratiklerine de bakıyorum. Pratiklere odaklandığımda ise üniversite kültürü, akademik kimlik ve kendini ifade ediş biçimleri, sosyalleşme, düşünme ve davranış pratikleri başta olmak üzere oldukça geniş bir inceleme alanı karşımıza çıkıyor.

Alana dair

Bu çalışmaya kaynaklık eden sorulardan ilki, bir akademisyenin gündelik akademik pratiklerinin, daktilolu yıllardan bugün yaygın olarak kullanılan BİT'e kadar geçen zamanda nasıl dönüştüğü üzerineydi. Emekli olmasına rağmen halen üniversite ortamında ders vererek, yayın yaparak ya da konferanslara katılarak akademik yaşamını aktif biçimde sürdüren veya uzun yıllar yüksek öğrenimin bir parçası olan akademisyenlerin çalışma biçimlerinde, akademik gündelik hayatında ayrılmaz parçası olarak görülen teknolojilerle ilişkileri açısından ne değişti? Akademik hayatın aktörleri (bu yazı çerçevesinde akademisyenler), teknolojinin doğrudan kendisiyle ve bir araç (*medium*) olarak teknoloji dolayısıyla kurdukları iletişimin gündelik hayatlarına ve akademinin kurucu pratiklerine yansımalarına dair ne düşünüyorlar? Farklı dönemlerde farklı teknolojilerin öne çıktığı bu süreci nasıl tanımlıyor ve anlamlandırıyorlar? Üniversite-içi gündelik hayat, akademik pratik ve BİT arasındaki ilişki göz önüne alındığında, Türkiye'de akademinin son kırk yılına tanık olan bir akademisyenin yaşamında ne tür sürekliliklerden ve kesintilerden söz edilebilir? Bu kapsamlı sorular, benim de öznesi olduğum bir ortamın ve sürecin anlaşılmasına yönelik merakıma zemin oluşturd.

Dönüşümü anlamak için emekli olan 65 yaş üstü ya da emekliliği yaklaşan ilk bakışta dijital göçmen (Prensky, 2001) olarak tarif edebileceğimiz akademisyenlere odaklanmak, -eğer varsa- değişime dair çok şey söyleyebilir. Diğer yandan BİT kullanım pratiklerine akademik hayatlarının ilk yıllarından bu yana aşina olan ve aslında BİT'in merkezde yer almadığı bir akademik üretime, dahası böylesi bir gündelik hayat deneyimine tümüyle uzak, dijital yerli (Prensky, 2001) diyebileceğimiz 20-30 yaş aralığındaki kuşaklara bakmak da, bir karşılaştırma olanağı sunacağı için araştırmanın kapsamına alındı. Bu iki kuşağın arasında kalan ve akademide oldukça geniş bir kesimi temsil eden, yaş

aralığı genel olarak 30'ların ortalarından 50'lere uzanan akademisyenler ise, BİT'i akademik hayatlarının belli bir aşamasında aktif olarak kullanmaya başladı. Akademik yaşamın görece ileri evrelerinde BİT'e adapte olan akademisyenlerin kullanım pratiklerini ve sürece dair alımlamalarını kavramak da araştırma soruları açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda ilk bakışta dijital bölünme (NTIA, 1995; Servon, 2002; van Dijk, 2005; Warschauer, 2003) literatürünün temel sınıflandırmalarından biri olan yaş unsurunun öne çıktığı ileri sürülebilir. Yaş ve cinsiyet, akademisyenlerin BİT kullanım pratiklerini ne ölçüde belirliyor? Bu sorudan yola çıkarken ve genel olarak bu deneyimin nasıl anlamlandırıldığı meselesine bakarken üzerinde düşünülmesi gereken temel sorulardan birinin "eğer akademisyen BİT ile ilişkilendirirken belli bölünmeler, kırılmalar yaşıyorsa, bunlar akademisyenin üniversite-içi kimlik ve rol algısına nasıl yansıyor? Bu algı söz konusu akademisyenin gerek meslektaşlarıyla, gerekse idari personel ve öğrencilerle iletişimde nerede duruyor?" sorusu olduğunu düşünüyorum.

Çalışma için seçtiğim başlığın ilk anda etnografik bir merakın kapsamını aşacak ölçüde geniş bir alanı (sosyal ve beşeri bilimler) tarif ettiği düşünülebilir. Bu tespiti, neden özellikle sosyal bilimlerin seçtiği sorusu izleyebilir. Öncelikle büyük ölçüde doğa bilimleri ekseninde yer alan fen bilimleri, mühendislik ve sağlık bilimleri gibi alanlar tarihsel ve akademik anlamda BİT'le farklı bir biçimde ilişkilendirilmiştir. Temel olarak fen bilimleri kökenli disiplinlerde ve mühendislik alanlarında verilen formal eğitimin yanı sıra laboratuvar araştırmalarının sağladığı teknik donanım ve beceriler; söz konusu disiplinlerin BİT'in sadece kullanımında değil, bizzat üretiminde de oynadığı aktif rol ve özerk konum; sosyal ve beşeri bilimlerin akademik ilgisinde merkezi yer işgal eden bilginin akademik ve sosyal üretimi, toplumsal işlevi, paylaşımı, bilgi-bilim-iktidar ilişkisi vb. konuların doğa bilimlerinin temel sorunları arasında yer almaması gibi ayrımlara dayanarak fen, mühendislik ve sağlıkla ilgili bilim dallarını araştırmaya dâhil etmedim. Son olarak, etnografik yönelimli bir doktora araştırmasının zamansal sınırlılıkları da böylesi bir tercihi zorunlu kılan etkenler arasında yer aldı.

Alan araştırmasında sosyal bilimler içerisinde yer alan akademisyenlerin dahi sosyal bilimlerin sınırı ve kendilerini dâhil ettikleri bilim dallarının nerede durduğu hakkında uzlaşıya varamadıkları bir saha tarifim olduğunu gördüm. Diğer yandan, farklı sosyal bilim disiplinlerinden gelen akademisyenlerin BİT ile ilişkilendirilmelerinin birbirinden epey farklı olabileceği öngörüsüyle yola çıktım. Alanı sosyal bilimlerle sınırlandırmama rağmen aslında halen oldukça geniş ve tanımlanması, ayrıştırılması zor olabilen disiplinler arasında geziniyorum. Çalışmada edebiyat fakültesi, eğitim fakültesi, iletişim fakültesi, hukuk fakültesi ve iktisadi idari bilimler fakültesi içinde yer alan bölümlerden

akademisyenlerle görüşmeler yapıyorum. Alanı bu kadar geniş tutmamın tezin sınırlılıkları kapsamında getirebileceği zamansal sorunları bir tarafa bırakırsam, farklı sosyal bilim alanlarından akademisyenlerin akademiye ve bilgiye dair algılarının ne kadar farklılaşabileceğini ya da aynı olabileceğini görmek açısından son derece verimli bir deneyim olduğunu söyleyebilirim. Alanla tanışma aşamasında aklımda felsefe, edebiyat, tarih, hukuk gibi bölümlerden akademisyenlerle, iktisadi idari bilimler alanında ya da eğitim bilimlerinde görev yapan akademisyenlerin konuya bakışlarının farklı olabileceği düşüncesi vardı. Araştırma ilerledikçe bilim dallarına göre çeşitlenen, değişen metodolojilerin de etkisiyle BİT'in kullanımında bazı farklılıklar olsa da, bu farklılıkları bilim dalları üzerinden genelleştirmenin yanıltıcı olduğu ortaya çıktı. Sorular alanda kaldıkça çeşitlenmeye, dönüşmeye devam edebiliyor. Bu noktada etnografik anlamda alan tarifinin çalışmanın sınırlılıkları göz ardı edilmemekle beraber çoğu zaman net çizgilerle belirlenemediğini, çalışma sürerken yeni yollar, yeni sorular ve sorunlarla karşılaşılabilceğini hatırlamak gerekir.

Pierre Bourdieu'ya göre alan (*champ*), çok boyutlu konumlar ve faillerden oluşan, alanın kendi içinde ve diğer alanlarla ilişkilerindeki bağıntılar üzerine düşünülmesi gereken, çoğunlukla evrensel bir tanımlamanın yapılamayacağı, tarihsel olarak oluşan, sınırları özellikle bağımsızlık ve özerklik durumlarına göre geçişken, akışkan, esnek hale gelebilen bir kavramdır. Alan, iktidar ve baskın grupların genel yasalarıyla ortak kabuller ve sabit kanaatlerden oluşan *doxa*'lar kadar, muhaliflerin çatışma, mücadele, direniş ve stratejilerini de içinde barındırır (Kaya, 2010). Bourdieu toplumdaki temel alanlardan biri olan akademik/bilimsel alan'ı güç ve tahakküm ilişkilerini içeren "alandaki güç dengesini dönüştürmek veya muhafaza etmek için girilen mücadelelerin alanı" olduğunu belirtir (Bourdieu, 2013: 69). Çalışmada alan kavramından temelde iki farklı kullanımıyla yararlanıyorum; Bourdieu'nun ifade ettiği sosyal bir dünya olarak akademik/bilimsel alan ve metodolojik olarak kullanılan etnografik alan.

"Bourdieu'ya göre bir alanın sınırının ne olduğunun cevabı, *a priori* olarak verilemez. Ancak alanların içinde yapılacak ampirik araştırmalar, alanın sınırlarıyla ilgili bize bir takım ipuçları verebilirler" (Kaya, 2010: 408). Bu bağlamda alan değişkendir ve alan araştırması da farklı bağlantılarla dönüştüğünden sabitlenmesi zordur. "Sahanın Sesleri" (Ergül, 2013) kitabında araştırmacı, araştırma ve alan arasındaki bağlantılar düşünülürken her birinin sesinin ("literatürün sesi" de dâhil) ve birbirleriyle ilişkilene biçimlerinin etnografik bir çalışmada ne kadar şekillendirici olduğuna vurgu yapılır. Aynı zamanda alanın sınırları hakkında da düşünmemize yol açar; "etnografik bir iletişim çalışmasında saha, bilinçli bir seçimle bir kenarından girilebilen, incelikli tekniklerle gözlemlenebilen; çalışma bittiğinde ise bir izdüşümünü çıkarmak ve

yorumlamak üzere terk edilebilen, sınırları belli bir topografya mıdır?” (Ergül, 2013: 11). Bu soru alanın değişen, dönüşen, farklı bağlamlara ve ilişkilere göre biçimlenen, yaşayan bir yapı olduğunu hatırlatır.

Çalışmada yer alan farklı sosyal bilim alanlarından, farklı yaşlardan, cinsiyetlerden ve unvanlardan gelen akademisyenlerin BİT ile ilişkilerinin dönemsel göndermeler çerçevesinde incelenmesinin çalışmaya tarihsel bir perspektif de kattığını düşünüyorum. Özellikle derinlemesine görüşmelerdeki anlatılar araştırmaya sözlü tarih boyutu da eklemiş oldu. Bununla beraber teknoloji ve iletişim araçlarının merkezi bir yer tuttuğu izlenimi veren kişisel hikâyeler aslında akademideki ve akademisyen kimliğindeki daha geniş kapsamlı değişimleri de belirginleştirmeye başladı. Aslında alana başladıktan kısa bir zaman sonra BİT’in nasıl kullanıldığı kadar, BİT aracılığıyla akademisyenin bilgiye, akademisyenlik uğraşına, üniversiteye, öğrenciye, üniversite kültürüne, eğitim öğretim anlayışlarına dair algılarında bir farklılaşma olup olmadığı sorularına dair sorgulamalar öne çıktı. Belirtmeye çalıştığım algılar aslında akademinin kendisine ve akademisyenliğe dair de geçmişten günümüze bir yol sunuyor.

BİT kullanımlarının küreselleşme ve neoliberalizmle bağlantılarını da görmezden gelmeden akademisyene ve ürettiği yeni pratiklere odaklanırken, sadece konuyu Ankara’yla sınırlı tutmak yerine alan araştırmasına farklı şehirleri de dâhil ettim. Eskişehir Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitimi başlatması nedeniyle benim araştırmam açısından oldukça önemli bir yerde duruyor. Ayrıca daha küçük şehirlerdeki ve yeni kurulan üniversitelerdeki BİT pratiklerine bakmanın da Ankara’daki üniversitelerdeki tabloyu değerlendirmek adına önemli olduğunu düşündüm. Gideceğim şehirleri üniversitelerin yeni kurulmuş olmaları (2006 ve sonrası) ve Türkiye’nin farklı bölgelerinde yer almaları üzerinden belirledim. Şehir dışı alan araştırması için seçtiğim Gümüşhane ve Yozgat henüz büyükşehir olmayan illerdir. Mardin ise Kasım 2012’de büyükşehir statüsü kazanmıştır. Bu kapsamda Türkiye’nin farklı coğrafyalarından 3 örnek seçtim; Mardin Artuklu Üniversitesi, Yozgat Bozok Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi. BİT kullanımları ve yapıları açısından seçilen yeni kurulan üniversitelerdeki akademik çevreyi gözlemlemenin çalışmaya farklı bir yön katarak “taşra” üniversiteleri ile büyükşehir üniversiteleri arasındaki akademisyenlik pratiklerine ve akademisyenlerin kendilerini konumlandırma biçimlerine dair bir şeyler söyleyebileceğini düşünüyorum.

Çalışmada BİT’in akademisyenlerin rutinlerindeki yerini ve anlamını araştırırken akademik gündelik içinde yer alan özellikle kütüphane görevlileri, bölümlerdeki idari personel ve bilgi işlem sorumlularını da çalışmaya bir parça katmak gerekiyor. Öğrencileri de aynı şekilde kısıtlı çerçevede de olsa akademisyenler

üzerine odaklanan bir araştırmaya dâhil etmemenin oldukça önemli bir parçayı kaçırmak demek olacağı kanısındayım. Öğrenciler dediğimizde de aslında lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin BİT ve akademisyenlerle ilişkisinin birbirinden oldukça farklı olabileceğini de göz önünde bulundurmak gerekiyor. Geldiğim aşamada katılımlı gözlemde bulunduğum akademisyenlerin lisans öğrencileri ve diğer öğretim üyeleriyle kurdukları iletişime ve akademisyenlerin BİT kullanımlarına dair düşüncelerine dair görüşmeler yaparak ve etnografik gözlemlerde bulunarak ilerliyorum.

Farklı aktörlerin ve dinamiklerin bir araya getirdiği karmaşık bir ilişkiler bütününden oluşan akademide saydığım idari personeli ve öğrenciyi sınırlı da olsa araştırmaya dâhil etmek akademisyenin üniversite sınırları içerisindeki toplumsal iletişim süreçlerini ve ritüeli anlamak açısından da önem taşıyor. Çünkü idari işlerin yürütülmesinde personel ile akademisyen ciddi bir etkileşim içinde bulunuyor. Aynı şekilde hem derslerde hem de dersler ve bölümlerle ilgili bilgilendirmelerde, iletişim biçimlerinde BİT akademisyen ve öğrenci etkileşiminde geçmişten çok daha farklı bir noktada duruyor. Sanal üniversite kültürü tartışmalarına uzanan yapıda artık günümüzde hibrit bir üniversite kültüründen ve farklı araçlarla kurulan iletişim biçimlerinden söz ediyoruz. Bu nedenle sosyal medya üzerinden yürütülen ders ve kurulan sosyo kültürel grupları, web üzerinden ilerleyen seminer faaliyetlerini görmezden gelmenin aktüel anlamıyla akademik gündeliğin de önemli bir parçasını eksik bırakacağına inanıyorum.

Yöntem üzerine

Araştırmada niceliksel ve niteliksel yöntemlerden bir arada yararlandığım çoklu yöntem kullanımını benimsedim. Nicel veri setleri yüz yüze anket görüşmeleriyle elde edildi. Katılımcılarla anket görüşmelerini gerçekleştirirken elde edilen ikinci veriler, gözlemler, izlenimler ayrıca niteliksel analize katkı sağladı. Açmak gerekirse, elektronik ortamdan doldurulan ya da masanın üzerine bırakıldıktan sonra geri alınan anket çalışmalarının aksine, yüz yüze anket çalışması katılımcının kullandığı vurgulara, ifadelere, tepkilere, beden diline tanıklık etmemi sağlarken, aynı zamanda temel meseleye eşlik eden yan anlatıları ve kişisel öyküleri derlememe de olanak tanıdı. Bu çalışmada anketi, yaygın olarak kullanıldığı üzere belirli bir olguya ya da toplumsal gruba dair temsil potansiyeli taşıyan bulgular elde etmek ya da güvenilirliği yüksek genellemelere ulaşmak amacıyla değil, çalışmayı gerçekleştireceğim birimlerle sınırlı bir sahayı daha yakından tanımak için kullandım. Bu teknik aynı zamanda araştırmanın niteliksel kısımda derinlemesine görüşmeler ve gözlemler için katılımcı olabilecek akademisyenlerle tanışmamda ve farklı üniversite ve bölümlerde BİT kullanımlarını gözlemlememde yardımcı oldu.

Böylelikle anketin sorularıyla kısıtlı kalan ve hızlıca bitirilmeye çalışılan anket görüşmeleri kadar, gündelik hayat deneyimlerini paylaşan, soruların ötesine geçerek düşüncelerini ifade eden hatta bazen derinlemesine görüşmelere yaklaşan yüz yüze görüşmelerim oldu. Biraz meşakkatli, bir o kadar da öğretici ve keyifliydi. Açık uçlu sorular, çoktan seçmeli sorular ve tablolardan oluşan 76 soruluk anket çalışması Ankara içinden seçtiğim beş üniversitede gerçekleşti. Devlet üniversitelerinden Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve ODTÜ; vakıf üniversitelerinden ise Bilkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi. Hacettepe Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmam ve alana ulaşım kolaylığının olması seçimimdeki belirleyici nedenler arasındaydı. Diğer yandan Hacettepe Üniversitesi'nin şehrin en büyük devlet üniversitelerinden biri olması bu seçimimi destekledi. Ankara Üniversitesi'nin kentin ilk ve en köklü üniversitesi olması, aynı zamanda üniversitedeki öğrenciliğimin devam etmesi önemliydi. ODTÜ Türkiye'de İnternet teknolojisiyle ilgili ilk akademik girişimleri üstlenen ve bu alanda ilerlemelere öncülük eden rolüyle değerli bir örnek oluşturdu. Bilkent Üniversitesi'ni Ankara'nın en eski vakıf üniversitesi olması nedeniyle, Başkent Üniversitesi'ni de yine şehrin Bilkent'ten sonraki en köklü vakıf üniversitesi olmasından ötürü seçtim. Her iki üniversitenin de vakıf üniversitesi olmasının yanında, öğrenci ve akademisyen profilleri başta olmak üzere pek çok noktada farklılık göstermeleri benim için önemliydi.

Anketlerin pilot çalışması bittikten sonra yaklaşık 200 akademisyenle görüşmeler gerçekleştirdik. "Gerçekleştirdik" diyorum çünkü tek başıma anket görüşmelerini yürütmem hem zaman sınırlılıkları hem de tezin sadece tek bir yönüne dayanmaması nedeniyle pek olanaklı görünmedi. Bu nedenle başta Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde yüksek lisanslarına devam eden öğrenci arkadaşlarım olmak üzere, Hacettepe Üniversitesi'nin belli fakülteleri ile Ankara Üniversitesi ve ODTÜ'deki görüşmeler için öğrencilerden yardım aldım. Bilkent ve Başkent Üniversiteleri'ndeki akademisyenler ile Hacettepe Üniversitesi'nin bir bölümüyle birebir görüştüm. Görüşmelere Kasım 2013'de başladık ve Mart 2014'ün başında tamamladık. Yukarıda kısaca belirttiğim nedenlerden bir anket görüşmesi yarım saatte tamamlanırken, bir buçuk saat süren anketler de oldu. Açık uçlu soruların ve özellikle sorular dışında paylaşılan deneyimlerin, ankette yer almayan ve deneyimler üzerinden görüşme anında eklediğim soruların nitel verilerime önemli katkısı oldu. Diğer yandan benim birebir yapmadığım görüşmelerin bazılarında ankette görevli diğer öğrencilere yöneltilen eleştiriler anketin uzunluğu üzerinde yoğunlaştı. Kendi yaptığım görüşmelerde ise genel olarak olumsuz bir tutumla karşılaşmadım. Bu durumun temel nedeninin alanda kendimi doktora öğrencisinin yanında araştırma görevlisi unvanıyla da tanıtmam olduğunu düşünüyorum. Akademi içindeki

iktidar ilişkilerinin ve rollerin sadece öğrenci olmak ve öğrenci araştırma görevlisi olmakla bile ciddi bir biçimde farklılaşabildiğini gözlemledim. Yardımcı arkadaşlarımdan bazılarını akademisyenler tarafından getirilen bir diğer eleştiri ise neden anketi benim yapmadığımı yönünde oldu. Bu soruyu yönelten bazı akademisyenlerle gidip birebir tanışarak kendimi ve araştırmamı anlatma şansım oldu. Anket görüşmeleri tamamlandıktan sonra kendim görüşmediğim akademisyenlerin tamamına yakınına telefonla arayarak, mail göndererek anketlerin yüz yüze yapıp yapılmadığını kontrol ettim. Sınırlı sayıda yüz yüze yapılmadığını tespit ettiğim anket görüşmeleri için ilgili katılımcıyla bizzat görüşmeye çalıştım, görüşemediklerimi ise anket analizinin dışında bıraktım.

Çoklu yöntem kullanımında daha büyük yer ve önem verdiğim kısmı araştırmanın nitel boyutu oluşturuyor. Nitel araştırma kısmında etnografik yöntemlerden yararlanmaya çalışıyorum. Bunun için Mayıs 2013 tarihinden bugüne derinlemesine görüşmelerime ve katılımlı gözlemlerime devam ediyorum. Derinlemesine görüşmelerde seçtiğim belli üniversitelerden ziyade akademisyenler üzerinden ilerliyorum. Ankara'daki akademisyenlerin yanında, Eskişehir, Mardin, Yozgat ve Gümüşhane'deki üniversitelerden akademisyenleri de derinlemesine görüşmelerime ve gözlemlerime dâhil ediyorum. Konumla ilgili toplantılara, sempozyumlara katılarak hem gözlem yapıyorum, hem de görüşebileceğim akademisyenlerle tanışıyorum. Katılımlı gözlemlerimde beş senedir aktif bir biçimde içinde yer aldığım Hacettepe Üniversitesi'ndeki deneyimlerim ilk sırada yer alıyor. Bu anlamda aslında çalışmanın oto-etnografik bir yönünün de bulunması şaşırtıcı olmasa gerek.

Araştırmanın yöntemlerinden bir diğerini danışmanımın önerisiyle planladığımız bir nevi teknolojik rejim, *detoks* da sayılabilecek örnek olay çalışması oluşturuyor. Bu çalışma akademide gündelik hayat içerisinde BİT kullanım pratiklerini anlamaya çalışırken "acaba bir akademisyenin gündelik rutinleri BİT olmadan nasıl olurdu?" sorusuyla çakıştı. Çevremdeki araştırma görevlisi arkadaşlarıma BİT kullanmadan belli bir zaman geçirmelerini teklif ettim, kullanılan ifadeleri, tepkileri not ettim. Konuştuğum pek çok kişi ya BİT'siz yapamayacağını ya da sorduğum zamanda çok yoğun oldukları için başka bir zamanda çalışmayı yapabileceklerini söyleyerek katılımlarını ertelemek istediler. Ancak belirtmek isterim ki bir kişi dışında diğer akademisyenler için o uygun zaman şu ana kadar gelmedi. Bu ayrıntıyı da başlı başına bir yanıt olarak kaydettim. Önce kendi hayatımda nasıl bir değişim olacağına bakmakla yola koyuldum. 25 Şubat- 10 Mart 2013 tarihleri arasında bilgisayar, İnternet ve cep telefonu kullanmadan hayatımı devam ettirdim. Oto etnografik bir deneye dönüşen bu çalışma sonrasında günlük çalışma ve boş zaman pratiklerinin nasıl değişebileceğini ve özellikle insanın psikolojisinin bu durumdan nasıl etkilenebileceğini ilk

elden gözlemlerim. Benim deneyimimden sonra ısrarlarımdan kurtulamayan bir araştırma görevlisi arkadaşım da sadece bilgisayar ve İnternet'i bir süre kullanmamayı denedi. Ancak cep telefonunun İnternet fonksiyonunu kapalı tutmakla beraber, telefonun arama aranma mesaj özelliklerini kullanmaya devam etti. Benim 15 günlük deneyimimle arkadaşımın yaşadıklarında benzerliklerin yanında pek çok farklılık da ortaya çıktı. Cep telefonu kullanıp kullanmama bile tek başına pek çok değişkeni ve algıyı etkiledi.

Yöntemimi açıklarken diyakronik etnografiden de söz etmem gerekiyor. Tarihsel ve çok zamanlı etnografi kavramlarıyla da açıklanan diyakronik etnografi, toplumsal konulara bakarken içinde bulunduğumuz zamana odaklanmanın yanında, konunun tarihsel bağlantılarını ve gelişim süreçlerini görmeye çalışmak için daha tarihsel ve uzun dönemli bir perspektiften hareket eder. John Postill (2012) araştırılan alanı süregelen toplumsal süreçlerin bir parçası olarak görmeyi, tamamlanan ya da bir noktada kesilen bir alan olarak görmeye tercih eder. Sosyal olaylar sıklıkla bağlantılar halinde dönüşen, değişen karmaşık süreçlerden meydana geldiğinden konuya tarihsel bir bakış açısı katmak, alanı kavramak için önemlidir. "Şimdiki zamanın dışına çıkmaya çalışıp, değişimin nasıl olgunlaştığına bakmak" sosyal değişimleri anlamak için bize daha fazla ipucu verebilir (Postill, 2012: 9). Bu çalışmada diyakronik etnografi, farklı jenerasyonlardan akademisyenlerin akademinin içine dahil oldukları zamandan bugüne değin akademiye ve BİT'e dair deneyimleri ve hikayelerini paylaşmaları açısından oldukça önemlidir. Anlatılan hikayeler sözlü tarih belgelerine dönüşüp, bugünün akademisine, akademisyenine ve BİT ile kurulan ilişkilerine bakmakta bir izlek sunar.

Yöntem açısından etnografinin yanında "grounded theory"den de destek aldığımı belirtmem gerekir.³ Grounded theory etnografiyle benzer biçimde önce kuramsal kurmak yerine, alanın bize ne söyleyeceğini araştırarak yola koyulur. Araştırmanın başından itibaren alandan toplanan verilerden yola çıkarak kategoriler geliştirilir ve bu kategoriler birbiriyle karşılaştırılarak ilerlenir. Analiz süreci tamamlandıktan sonra literature geri dönülerek bir teori ortaya koymaya çalışılır (Charmaz, 2006; Strauss ve Corbin, 1998). Araştırmanın yöntem kısmında Grounded Theory'den alana belirlenmemiş ve şekillenmemiş bir kuramsal perspektifle gitmek konusunda yardım aldım. Grounded theory yaklaşımında olduğu gibi araştırma sonunda bir teori ortaya koymayı hedeflemiyorum. Ancak etnografik yöntem sonucunda kimi zaman giderek genişleyen ve çeşitlenen kategorileri arasında kaybolmama adına bu çerçeveden destek almaya çalışıyorum. Bunu yaparken yine de alanın bana her zaman söyleyebileceği yeni şeyler olduğunu aklımda tutuyorum.

Son olarak çevrim içi etnografik yöntemlerden de çalışmanın beslendiğini söylemek isterim. Bugün geldiğimiz noktada çevrim içi ve çevrim dışı alanları birbirinden ayrı düşünmek oldukça zor. Gözlemlendiğim üniversitelerin web sayfalarının izlenmesi, üniversitelerin sosyal medya hesaplarının takibi, etik sınırlar içerisinde sosyal medya üzerinden bağlantıda olduğum akademisyenlerin deneyimleri ve kendi çevrim içi faaliyetlerime dair gözlemlerimle araştırmayı desteklemeye çalışıyorum.

Benzer soru(n)lar, farklı alanlar

Alan deneyimimi paylaşmaya çalıştığım bu metinde kısa bir şekilde de olsa konuyla ilgili literatüre değinmek istiyorum.

Dijitalleşmenin eğitim ve üniversitelerdeki etkisine dair farklı perspektiflerden ve disiplinlerden oldukça geniş bir literatür vardır. Özellikle eğitim bilimleri, kütüphanecilik ve bilgi belge yönetimi alanlarında yapılan yayınlarda temel olarak vurgulanan uzaktan eğitim, mobil eğitim (Ally, 2009) ve İnternet tabanlı uygulamaların eğitim öğrenim sistemlerine getirdiği yeniliklerdir (Wankel, 2011). Belirttiğim alanlardaki çalışmalarda sıklıkla elektronik kütüphanelerin önemi, İnternet üzerinden eğitimde kullanılan teknolojiler, teknolojilerin öğrenmeye etkisi ve katkısı, uzaktan eğitimden sanal eğitime uzanan süreçlere odaklanılır.

Üniversitelerdeki değişimi küreselleşme, akademik kapitalizm (Slaughter ve Leslie, 1997) ve neoliberal süreçlerle açıklayan eleştirel literatürde ise ulusal ve uluslararası ekonomi politik işleyişin eğitim alanındaki yansımaları tartışılır (Altbach, 2007; Milojevic, 2005; King, 2004; Peters, 1999; Brint, 2002). Slaughter ve Leslie (1997), özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında takip eden ve 1980'lerle beraber hızlanan bir biçimde neoliberal politikaların ve küreselleşmenin üniversiteler üzerindeki etkisine odaklanırlar. Akademik kapitalizmi temel olarak, küresel pazarların yükselişe geçmesi, devlet politikalarında üniversitelere ayrılan ödeneklerin azalması, özellikle uygulamalı bilimler ve teknoloji üzerinden ilerleyen bilim dallarında üretilen bilginin meta haline dönüşmeye başlamasıyla açıklarlar. Üniversitelerin ülkelerin ekonomi politik gelişmelerinin bir parçası haline gelmelerinin ve üniversitelerde yürütülen araştırmaların büyük şirketler tarafından fonlanmasının giderek hızlandığı, yüksek öğrenimin sektörleştiği ve bilgilerin pazarlanabilirlik üzerinden düşünölmeye başlandığı süreç sonucu, akademi ve akademisyenin çalışma pratikleri dahil olmak üzere üniversiteye dair pek çok konuda değişim yaşanır. Konuya eleştirel ekonomi politik alanından yaklaşan çalışmalarda, teknolojilerin üniversitedeki yönetsel ve akademik faaliyetlere etkisi ile üniversite yönetimlerinin ticari bir kurum gibi sıklıkla performans ve bütçe odaklı işlemesi, akademisyenlerin üniversite dışı

kurumlarla ortaklaşa çalışarak kimi zaman özerkliklerini yitirmeleri, üniversitede eğitim alanların ticarileşen yapıyı takiben öğrenciden müşteriye doğru kayan konumlanışları, bilginin ticari bir mal haline dönüşmesi, post-modern eğitim (Lyotard, 1984) gibi temel başlıklarla tartışmalar yapılır.

Oldukça kısa bir biçimde metinde değinilen farklı kuramsal ve kavramsal yaklaşımlara araştırmada yer verilmesinin sosyal bilim alanlarından üniversiteye dair getirilen farklı bakış açılarını yansıtmada önemli olduğunu düşünüyorum. Türkçe ve İngilizce literatürden bugüne kadar ulaşabildiğim ve konuma en yakın durduğunu düşündüğüm araştırmalara kısaca değinerek bu çalışmanın nerede farklılaştığını belirtmek istiyorum.

“University and the Network Society: Use of the Internet in the Higher Education System of Catalonia” adlı İspanya’da Josep M. Duart (2007) ve ekibinin yürüttüğü araştırmada sekiz kamu üniversitesi üzerinden İnternetin eğitim öğretim süreçlerinde nasıl kullanıldığına bakılır. Çalışmada nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılarak hem akademisyenlerin hem de öğrencilerin İnternet kullanımlarına odaklanılır. İnternet kullanımı daha çok benim araştırmamda da yer alan dijital bölünme kavramıyla açıklanır. Çalışmada önem verdiğim BİT aracılığıyla kimliklenme, üniversite kültürünün değişimi, BİT’in gündelik hayata yansıyış biçimi, bilgiyle kurulan ilişkilene ve geçmişten günümüze yaşanan değişim gibi benim için temel olan alanlara Duart değinmez. Ayrıca nicel yöntemde ağırlık vermesi ve nicel yöntemde kullandığı anketleri elektronik ortamda gerçekleştirmesi çalışmalar arasındaki temel farklılıklardan bir diğerini oluşturur.

Ana Martinez Aleman ve Katherine Lynk Wartman (2009) “Online Social Networking on Campus: Understanding What Matters in Student Culture” adlı araştırmada üniversite gençliği üzerinden sanal kültür, sanal üniversite ve kampüs hayatına bakarlar. Sosyal medya ve sosyal ağlar üzerinden öğrencilerin çevrim içi üniversite kültürleri gözlemlenir. Çalışmada derinlemesine görüşmelerle ilenir ve çalışma boyunca öğrencinin kendi sesi ve anlatımına geniş yer verilir. Yazarlar melez çevrelerin ve kampüsteki sosyal ağların en iyi öğrencilerin seslerini dinleyerek ve öğrencilerin kendileri tarafından sunulabileceğini düşünürler. Aleman ve Wartman’ın çalışması üniversitedeki öğrencilerin çevrimiçi ve çevrimdışı ağlarla dönüşen kültür, kimlik süreçlerine odaklanması açısından önemlidir. Kimlik ve kültür süreçleri benim araştırmamda da temelde durur. Bu çalışmanın Aleman ve Wartman’ın araştırmasından ilk farkı akademisyenleri odağa taşıyor olmakla beraber, araştırma sorularının daha geniş bir çerçeveye yayılmasıdır. Araştırmanın metodolojisinin derinlemesine görüşmelerden ilerlemesi ve katılımcıların kendi seslerini, ifadelerini kullanmalarına olanak sağlaması benim yöntem kavrayışımı benzer.

Çetinkaya E (2014). Sosyal Bilimler Alanındaki Akademisyenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanım Pratikleri: Bitmemiş bir Alan Çalışmasından Notlar. *Mülkiye Dergisi*, 38(2), 9-33.

Alan araştırmasına dayanmamakla beraber Peter Burke'un mikro tarih yaklaşımıyla sunduğu Türkiye'de "Bilginin Toplumsal Tarihi" (2001, 2012) ana başlığıyla iki cilt halinde yayınlanan kitapları bu araştırma için oldukça önemlidir. Bilgi sosyolojisinin toplumsal tarihine değinerek başlayan çalışma, tarihsel bir biçimde bilgi üretiminde, bilgiye ulaşmada ve bilgiyi yaymada ortaya çıkan dönüşümler üzerinden ilerler. Araştırmada gündelik hayat çalışmaları yeni medya literatürü kadar temel bir yer tuttuğu için Burke'un bilgiye ve sosyal bilimlere dair sunduğu değişimi atlamamak gerekir.

Pierre Bourdieu'nun daha önce özet halinde bahsedilen alan (*champ*) kavramı dışında, eğitim alanında ampirik çalışmalarla birleştirdiği araştırmalarını bu kısa literatür değerlendirmesinde mutlaka anmalı. Bourdieu'nun eğitim alanında yaptığı çalışmalardan ikisi olan "Homo Academicus" (1988) ve "La noblesse d'Etat: Grands corps et grandes écoles" (1989) Fransız yüksek öğretim kurumlarında farklı fakülteler ve üniversitelerde görev alan akademisyenlere odaklanır. "Habitus" ve "kültürel sermaye" kavramlarından ilerleyerek üniversite yapısının ve akademisyenlerin sınıflarının, çalıştıkları bilim dallarının iktidarla ilişkilenme biçimlerine değinir. Bourdieu tıp, hukuk, sanat, beşeri bilimler ile fen fakültelerinden akademisyenlerin sosyo-ekonomik özelliklerine detaylı bir biçimde bakarak üniversiteler içindeki tabakalaşmalara ve kutuplaşmalara eğilir. Bourdieu'nun kapsamlı alan araştırmaları hem metodoloji ve alan (*champ*) tartışmaları, hem de farklı bir zaman diliminde ve coğrafyadaki akademisyenleri ve üniversiteyi anlamak için olmazsa olmazdır.

Türkiye'de çalışmama yakın bulduğum kaynaklardan biri "New Communication and Information Technologies as Process in Relations; A Case Study of the Internet Use in Turkish Academic Practice" adlı Belkız Tarhan'ın 2001 yılında sosyoloji alanında tamamladığı doktora tezidir. Tarhan amacını "Türk akademik pratiğinde yeni iletişim ve bilişim teknolojileri, özelinde de, İnternet kullanımını sosyolojik olarak incelenmek" olarak belirtir. Tarhan tezinde Ankara'da yer alan üçü devlet, biri askeri, biri vakıf olmak üzere beş üniversiteye yer verir. Yöntemini yapılandırılmış görüşmeler, odak grup çalışmaları ve katılımlı gözlem olarak belirtmesine rağmen tez sonucundaki değerlendirmeler sadece anket çalışmasından çıkan sayısal verilerden oluşur. Akademisyenlerin bilgisayar ve İnternet ile ilişkilerini evden İnternet kullanımı, ilk bilgisayar kullandıkları zaman, İnternette akademik dergi okuma alışkanlıkları, üye olunan İnternet grupları gibi bilgiler üzerinden sınıflandırır. Akademisyenlerin bilgisayar teknolojileri hakkındaki bilgilerini ölçmek için de işletim sistemi, işlemci, bellek markası gibi teknik bilgiler içeren sorular yöneltilir. Çalışma 2000'lerin başında Ankara'daki akademisyenlerin İnternet kullanım alışkanlıkları hakkında sayısal veriler elde etmek adına önemli ve ufuk açııcıdır.

Günseli Bayraktutan Sütcü gazetecilik anabilim dalında yaptığı “Blog Ortamı ve Türkiye’de Blogosferdeki Akademik Entelektüeller Örneği” başlıklı doktora tez çalışmasında “medya ve entelektüel ilişkisinin çerçevesinin, belirleyenlerinin ve doğasının “yeni medya” aracılığıyla ne kadar değişip dönüştüğü, farklılaştığı ve bu süreci etkileyen faktörleri (örneğin neoliberal ethos) akademisyenlerin blog kullanımları üzerinden” incelemeyi amaçladığını belirtir (2010: 7). Bayraktutan Sütcü’nün çalışmasında yer alan kimlik ve etkileşim soruları benim çalışmam için de temelde yer alır. Bayraktutan Sütcü yeni medya özelinde blogları demokratik yeni bir kamusal alan olarak akademik entelektüelin nasıl kullandığına odaklanır. Bense çalışmada entelektüel, akademisyen ve kamusal alan tartışmasından bilinçli bir şekilde uzak duruyorum.

Murat Ertan Doğan iletişim alanında tamamladığı doktora tez çalışmasında “bilginin toplumsallaşması sürecinde yeni iletişim teknolojilerinin bilim insanları tarafından ne şekilde deneyimlendiğine” bakar (2012, iii). Tezin kuramsal tartışmaları ağ toplumu (Castells, 2008) ve bağlantıcılık (Siemens, 2004; 2005; 2006) kuramları üzerinden ilerler. Bilginin doğruluğu, güvenilirliği, bilgiye ulaşım ve üniversitede İnternet ağlarının önemine dair akademisyenlerin genel fikirlerini araştırmak adına çalışma önemlidir. Ancak benim çalışmam gündelik hayat kavramı, akademik kimlik, üniversite kültürü ve alımlamanın araştırma soruları içerisindeki merkezi konumu açısından farklılık gösterir. Örneklemini Anadolu Üniversitesi’ndeki akademisyenlerle sınırlı tutan Doğan, akademisyenlerin bilim alanları arasında bir ayrıma gitmez. Anadolu Üniversitesi’nde yer alan sekiz enstitünün yöneticileriyle nitel görüşmeleri sınırlandırır. Benim yöntem uygulamamın tersine önce niteliksel görüşmeleri tamamlayıp, ardından niteliksel verilerden çıkardığı sorularla yapılandırılmış anketi oluşturur. Niteliksel görüşmeleri iki ayla sınırlı tutması ve görüşmelerin sadece yöneticilerle yapılması, katılımlı gözlemlerden faydalanmaması, çevrim içi yöntemleri çalışmaya dâhil etmemesi ve anketin uygulanış biçimi, kapsamı yöntem kullanımıımızdaki temel farklılıkların başında gelir.

Metni yazdığım dönemde üniversite, akademisyen, bilgi ve teknoloji ilişkisine dair ulaştığım Türkçe yayınlardan bir diğeri Gürkan Şevket Avcıoğlu’nun (2011) akademisyenlerin bilimsel amaçlı İnternet kullanımlarını değerlendirdiği çalışmasıdır. Araştırma 2009 tarihli “Küresel Bilgi Teknolojileri ve Değerler: Ankara’daki Akademisyenler Üzerine Bir Uygulama” başlıklı sosyoloji alanında yapılan doktora tezinden üretilmiştir. Çalışmada Hacettepe Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi’nden 436 akademisyene anket uygulanarak veriler elde edilmiştir. Çalışmada temel olarak akademisyenlerin İnternet kullanma sıklığı, akademik çalışmalarında başvurulan kaynakların dağılımı, ne kadar zamandır İnternet kullandıkları, İnterneti kullanma amaçları, farklı ülkelerden kişilerle

İnternet üzerinden görüşme ve yabancı siteleri takip sıklıkları sunularak veriler küreselleşmeyle bağlantılandırılmıştır. Araştırmanın sonucu akademisyenlerin İnterneti bilgi toplamak için yoğun biçimde kullandıkları ancak kendi ürettikleri bilgiyi yaymak için kullanmadıkları ve bilgi akışının tek taraflı kaldığı yönündedir (2011: 91). Bilim dallarına dair ayrımlar çalışmada olmasa da ilgili nicel verilerin akademisyenlerin İnternet ve bilgiyle kurdukları ilişkiye dair bir öngörü sağlaması açısından değerli olduğunu düşünüyorum. Özellikle bilginin tek taraflı akışı ve bilginin paylaşımı benim çalışmam açısından da önemli bir yerde duruyor.

Ahmet İnam ve Hasan Ünal Nalbantoğlu'nun akademiye dair yayınları da ufkumu açan okumaların başında gelir. Ahmet İnam (2004) "Teknoloji- Bilim ilişkisinin insan yaşamındaki yeri" başlıklı yazısında günümüzde bilim ve teknolojinin ne kadar iç içe olduğundan bahseder. "Bilim artık deyim yerindeyse bilim-tek olmuş durumda" (2004: 17) ise, benim araştırmam da sosyal bilimlerin teknolojinin gelişimiyle nasıl bir bilgi üretme biçimine büründüğü üzerinedir.

"Aralarında insanın yeryüzündeki konumundan, varlık yapısından kaynaklanan tarihsel ayrımlar olmasına karşın, çağımızda bir bilimtek haline gelen bilim ve teknoloji, insan düşüncesini, algılama kalıplarını, sahip olduğu değerleri, duygularını, yaşam biçimini derin biçimde etkiliyor" (2004: 20). Bu bağlamda araştırmamda akademisyenlerin gündelik hayatında BİT ile ilişkilennmelerinin yansımalarını ve akademik hayatlarını nasıl şekillendirdiğini izlemeye çalışıyorum.

Hasan Ünal Nalbantoğlu (2009; 2010) ise üniversite, bilgi, akademisyen, bilim üzerine yazdığı ve kavramları felsefi boyutlarıyla değerlendirdiği yazılarında temelde hep bir sorgulama alanı sunarak ilerler. Türkiye'de bilgi toplumuna geçildiği savının ne kadar içinin dolu olduğu, bilginin metalaşması, neyin bilgi neyin enformasyon olduğu, modern çağda üniversitenin nerede durduğu, üniversite tekno-bilim ilişkisi, "taşeron akademisyenlik" ve "yeni homo academicus" türleri ile "ersatz-yuppie akademisyen" olarak adlandırdığı "toplumsal tip" in, akademisyenin ana aktörlerden biri olduğu bir çalışma için önemi açıktır.

Türkiye'de üniversite ve akademisyenler üzerine yapılan alan çalışmaları sınırlı sayıdadır. Gündelik hayat ve bilgi iletişim teknolojileri ile sosyal bilimler alanındaki akademisyenleri bir arada değerlendiren bir araştırmaya makaleyi yazdığım tarihte halen rastlayamadım. Seçilen şehirler ve örnekler üzerinden Türkiye'de sosyal bilimler alanında farklı disiplinlerde, farklı unvan ve cinsiyetlerde görev yapan akademisyenlerin BİT ile ilişkilennme şekillerini açıklamak adına çalışmamın alan açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Konuya tarihsel bir perspektifle yaklaşarak dönüşümlere ve kırılmalara da odaklanmaya

çalıştığımdan araştırmanın akademideki bir sürece dair de tanıklıklar, anlatılar, deneyimler sunabileceğı kanısındayım. Ayrıca iletişim çalışmaları açısından çoklu yöntem ve etnografik yöntem kullanımının halen Türkiye’de sınırlı olması çalışmayı alan deneyimi açısından da değerli kılabilir.

Alan araştırmasında neredeyim?

Anket çalışmamı tamamladığım, anketin nicel ve nitel analizlerine başladığım bir noktadayım. Ankette, sorduğum sorular dışında katılımcılar birçok bağlantılı konuya değindiğinden anketlerden çıkan gözlemleri, paylaşılan deneyimleri ve sürecin başından beri yazdığım alan notlarımı toparlıyorum. Derinlemesine görüşmelerim ve deşifreleri devam ediyor.

Anket analizleri henüz devam ettiği için şu anda kesin sonuçları paylaşamıyorum. Bu nedenle metnin kalanında genel gözlemlerim ve sorulardan seçtiklerim üzerinden ilerlemeye çalışacağım. Ankette BİT sahipliklerinden, kullanım alışkanlıklarına ve BİT ile ilişkilenen duygu durumlarına, akademisyenlerin kendilerini BİT kullanımlarında nasıl konumlandıklarını dair temel sorular hazırlamaya çalıştım. Anketin “İşyerinizde bilgisayarınız var mı?” sorusuyla başlaması çoğu kez tereddütsüz olumlu yanıtlanıp gülümsemeyle karşılandı. Sık sık “bu da soru mu şimdi?” bakışlarıyla karşılaştım. Nadir de olsa özellikle devlet üniversitelerindeki araştırma görevlileri arasında halen iş yerinde bilgisayarı olmayan ya da olmasına rağmen bilgisayarı kullanılamaz halde olanlar mevcut. İş yerine kendi taşınabilir bilgisayarını getiren akademisyenler ofislerindeki bilgisayarın teknik donanımlarını yetersiz bulduklarını, çalışmalarını tek bilgisayar üzerinden devam ettirmek isteklerini ya da ofisteki bilgisayarı idari işler için kullanırken kendi dizüstü bilgisayarlarını akademik çalışmaları için kullandıklarını belirttiler. Ofislerdeki çalışma pratiklerinin bilgisayar yoksunluğundan daha çok tek bilgisayarın yeterli gelmemesi durumuna kaymaya başlamasının önemli olduğunu düşünüyorum.

Temel olarak önem verdiğim ve günlük çalışma pratikleri ile zaman, BİT arasındaki ilişkiyi de birlikte düşünmeme yardımcı olan “iş gününde ortalama kaç saat bilgisayar başında kalırsınız?” sorusu genellikle 8 saatin üzerinde ya da 5–7 saat arasında cevaplandı. Akademisyen için çalışma sadece üniversitede bulunduğu zamanla sınırlanamadığı için, akşam ve gece çalışmaları da genellikle bu saatlerin içine dâhil edilerek yanıtlandı. Sadece bu soruyu bile günün önemli bir bölümünü monitörle yüz yüze geçirdiğimizi göstermesi açısından önemli buluyorum. Ancak bilgisayarın başında geçirdiğimiz sürenin ne kadarının verimli bir şekilde çalışmaya ayrıldığı sorusunu bir kenarda tutmak gerekli. Akademisyenlerin pek çoğu için artık bilgisayar ve İnternet sadece “iş” ve çalışma demek değil. Aynı zamanda eğlence, boş zaman faaliyetleri, alışveriş,

iletişim, haberleşme gibi pek çok temel alanı da içerisinde topluyor. Bilgisayar başında kaldığımız saatlerde çalışmamız devam ederken sıkıldıkça sosyal medyaya bağlanabiliyor, müzik sitelerinde dolaşabiliyoruz.

“Bilgisayarın sizin için anlamını birkaç sözcükle tanımlar mısınız?” açık uçlu sorularımdan biriydi. Bu soruya verilen cevapları farklı kategori ve duygu durumlarında toplamak mümkün. “Bilgisayar eşittir İnternet” direkt söylenmeyen ancak verilen cevaplardan çıkan temel kategorilerden biri. Bilgisayar çok özel programlar kullanılmıyorsa, İnternet bağlantısı olmadığında daktilo gibi algılanabiliyor. Bir nevi daktilodan bugüne yazma aracının zaman içindeki değişimi ve onun sunduğu, hepimizin bildiği kolaylıklara vurgu yapılıyor. “Yazma ve üretme aracı, için bir parçası, gündeliğin parçası, iletişim ve araştırma aracı, iş, bilgi, haber, hayatı kolaylaştırıcı, bilgi üretimi, işimin ayrılmaz parçası, İnternete girmek, yazı makinesi, araç, kolaylık, hız, bilgiye en kısa sürede ulaşma aracı, işimi kolaylaştıran yardımcı, bilgisayar olmadan çalışmam, tüm çalışmalarım, verimlilik üretkenlik, teknolojik kolaylık, mecburiyet” gibi bilgisayar kullanımını daha mesafeli, duygu durumlarına pek girmeden daha çok çalışma hayatındaki rasyonel yeriyle bağlantılı tanımlayanlar bir tarafta bulunuyor. Onlara göre bilgisayar iş yaşamını kolaylaştıran bir araç ve akademisyenlerin işlerini yapmasına yardımcı oluyor. Bazı akademisyenler ise bilgisayarın hayatlarındaki anlamını daha çok bağlılık/bağımlılıkla tanımlayan ifadelerle dile getiriyor: “Olmazsa olmaz, elim ayağım, her şeyim, vazgeçilmez, onsuz yapamam, hayatım, işve akısı, oksijen, su ekmek hava, yaşam kaynağı, uzvum gibi bir parçam, hayati bir ihtiyaç, sağ kolum organik bir uzuv gibi, olmadığında kendimi eksik hissediyorum, yokluğunda yaşayamam, bilgisayar her şey demek, bağımlılık”. Bir de bilgisayarın olumlu yanlarını vurgulamakla beraber aslında bilgisayarın zamanın verimli kullanımını göründüğü kadar desteklemediğini belirtenler var; “zaman kaybı, zaman elen, sıklıkla vakit ldrc”. Bilgisayara bir de yarattığı bağımlılık halini olumsuzlayarak yaklaşanlar var “her geçen gün esiri olduğumuz bir bilgi kaynağı, günlük yaşamımı kolaylaştırdığı kadar ona bağlı olmak biraz sıkıcı”. Bu durumda bilgisayarın halen var olan nadir örnekleri de göz ardı etmeden akademisyenlerin büyük bir kısmı için akademik çalışmalarında olmazsa olmazların başında geldiğini söylemek yanlış olmaz. İfadelerde değişim olsa da ya da eleştiriler getirilse de bilgisayarın önemi konusunda bir uzlaş olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktadan sonra derinlemesine görüşmeler ve katılımlı gözlemlerle odaklanmak istediğim, sözü edilen duygu durumları ile gündelik hayattaki akademik pratiklerin BİT aracılığıyla akademisyenin hayatında neleri dönüştürdüğü meselesi üzerine olacak.

Ankete katılan akademisyenlere İnternet’in onlar için anlamını sorduğumuzda yanıtlar bilgiye ulaşım, farklı alanlarda kurulan bağlantılar, hız ve zaman

kullanımı ile zorunluluk hali üzerinde toplanıyor. İnternetin anlamını “bilgi”yle bağlantılandıranlar arasında en sık rastlanan cevaplar arasında; “Bilgi, araştırma, öğrenmek, sınırsız bilgi, bilgi bankası, bilgi kaynağı, bilgiye ulaşmada en temel araç, yeni bilgi öğrenme, bilgiye erişim, kaynaklara ulaşım, haber kaynağı, veri, devasa bir kaynak” sözcükleri var. Yanıtlar bilgisayarın değil İnternetin bilgi ve bilgiye erişimle bağlantılı düşünüldüğünü gösteriyor. Bu noktada derinlemesine görüşmelerde akademisyenlerin bilgiye dair algıları üzerine gitmeyi düşünüyorum. Bilginin ne olduğu, bilgiye hızlı ulaşım olmanın akademisyenin gündelik hayatında yarattığı değişim, İnternet’in sınırsız bir bilgi kaynağı olarak algılanması araştırmam için önem taşıyor. İnternet akademisyenlerin kendi tanımlamalarıyla “müthiş bir kolaylık, hazine gibi bir şey, keşif, dünyaya açılan pencere, her şey” olabileceği gibi aynı zamanda “tehlikeli, zaman kaybettirici, bilgi çöplüğü” olarak da algılanabiliyor. İnternete dair algılar ve kullanım biçimleri aslında akademisyenlerin gündelikleri içinde kendi konumlarına, zamanla kurdukları ilişkiye, bağlantılılık halinin getirdiği duygu durumlarına ve akademiye bakışlarına dair de bir çıkarım sağlayabilir.

Akademisyenlerin öğrencilerin BİT kullanımlarına dair bakışları benim açımdan anket çalışmasının şaşırtıcı yönlerinden biri oldu. Görüştüğümüz akademisyenlerin büyük bir bölümü öğrencilerin -çoğunlukla lisans programları düşünülerek- yanıtlandı ve bazı akademisyenler tarafından yüksek lisans öğrencileri ayrı bir yerde tutuldu- BİT’i “faydalı amaçlarla” değil, eğlence, oyun, sosyal medya için kullandığını belirtti. Öğrencilere dair algıda “teknolojinin gereksiz kullanımına dair ayrıntıları bilmelerine rağmen veri tabanında arama yapmayı bile bilmiyorlar, Google’da bile doğru dürüst arama yapamayan var” yargısına rastladım. Aynı zamanda BİT’in öğrencide tembellik yarattığı, kolaycılığa kaçmaya neden olduğu, araştırma yapmadıkları, basılı metin okumadıkları, bilgiye ulaşmak için BİT’i kullanmadıkları üzerinden ilerleyen algılar da yaygındı. Ancak akademisyenlerin çoğu ders anlatımında BİT kullanımının öğrencilerin derse ilgisini çekmek açısından önemli buldu. Bu bağlamda araştırmada akademisyenin öğrencinin BİT’le ilişkisine dair algısının dijital bölünme literatüründen farklı bir noktada durduğu düşünülebilir. Öğrenciler açısından ise akademisyen için getirilen “bir Facebook’u bile yok” yorumunun nerede durduğuna bakmanın akademideki aktörleri anlamak açısından önemli olduğuna inanıyorum.

Sonuç yerine

Henüz devam eden bir araştırmaya sonuç yazmak oldukça zor, hatta olanaksız. Pek çok gözlem notu, veri setleri, görüşme analizleri şu anda oldukça dağınık durumda ve devingen bir halde. Bu nedenle sonuç yerine başlığa gönderme

yaparak “bitmemiş alan deneyimi” sözünün baştan sorunlu noktaları olduğunu söylemem gerekir. Tez döneminin sınırlılıklarına ve araştırma sorularına bir noktada sınır belirleme zorunluluğuna rağmen alanın nerede başlayıp nerede bittiğine dair bir çizgi çekmek zor ve belki de sürekli dönüşmeye devam eden bir konuda anlamlı da değil. Örneğin ben bu yazıyı yazmaya çalışırken *Twitter* kapatıldı (Milliyet, 2014). Bugün yazımı bitirmeye çalışırken *Youtube*’a da yasak getirildi (Hürriyet, 2014). Böyle bir ortamda bilgi iletişim teknolojileri üzerine tez yazmaya çalışmak da manidar hale gelebiliyor. Ancak kaçırmamamız gerektiğini düşündüğüm nokta, kapatılma ve ardından ortaya çıkan direniş biçimlerinde bile birçok akademisyenin hayatında BİT kullanımına ilişkin farklı bir pratiğin başlaması oldu. Bugün teknolojiyle çok ilgili olmayan araştırma görevlisi arkadaşım VPN, DNS nedir, hangi arayüzü kullanmalıyız konularında araştırma yapmaya ve yasaklara rağmen BİT kullanımlarına devam etmeye çabalamakta. Küçük küçük birçok parçanın bir araya gelmesiyle oluşan gündelik hayat deneyimlerimiz ve anlamlar, baktığımız alanın içindeki ayrıntılarda gizli olabilir. Ve genellikle de kısırlılıklar bize yeni yollar açar. Alan sadece gerçekleştirdiğimiz araştırmanın zaman aralığı için geçerliliğini koruyabilir ve belki de tarihsel yönleriyle bir zaman dilimini açıklayabilir. Alan değişmeye, dönüşmeye, alanın içinde yer alan aktörlere göre şekillenmeye devam eder.

Sonnotlar

¹ Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bilim Dalı’nda 2012 yılında başladığım ve Haziran 2015’de tamamlamayı hedeflediğim doktora tez çalışmam Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Birimi tarafından desteklenmektedir.

² Burada hemen bu çekişmenin özellikle makro çalışmalarda ısrarcı olan ya da özellikle ve sadece mikro çalışmalarda ısrarcı olan araştırma çizgileri arasında olduğunu belirtmem gerekiyor. Diğer bir ifadeyle, makro-mikro çekişmesi, sosyal ve beşeri bilimler alanındaki incelemelerde kaçınılmaz değildir. Bu iki düzlem arası etkileşimleri açığa çıkaran, bu etkileşimden yararlanan çalışmalar yapılabilir, yapılmaktadır.

³ Türkçe metinlerde “grounded theory”nin çevirisinde bir uzlaşıya halen varılamamıştır. Sıklıkla “Gömülü Teori, Yerleştirilmiş Kuram, Temel Teori” gibi adlandırmalarla kullanılsa da, Türkçe’de kavramın tam anlamını veren bir çeviri henüz olmadığından metinde orijinal adıyla bırakılmıştır.

Kaynakça

Ally M (der) (2009). *Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training*. Vancouver: AU Press.

Altbach P G ve McGill P P (der) (2007). *Higher Education in the New Century: Global Challenges and Innovative Ideas*. USA: Boston College and Sense Publishers.

Avcıoğlu G Ş (2011). Türkiye'deki Akademisyenlerin Küresel Bilgi Üretme ve Yayımadaki Konumları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Bahar (14). 75-94.

Bayraktutan Sütçü G (2010). *Blog Ortamı ve Türkiye'de Blogosferdeki Akademik Entelektüeller Örneği*. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Bourdieu P (1988). *Homo Academicus*. Stanford: Stanford University Press.

Bourdieu P (1989). *La noblesse d'Etat: Grands corps et grandes écoles*. Paris: Editions de Minuit.

Bourdieu P (2013). *Bilimin Toplumsal Kullanımları: Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin*. Çev. Levent Ünsaldı. Ankara: Heretik Yayıncılık.

Brint S (der) (2002). *The Future of The City of Intellect. The Changing American University*. California: Stanford University Press.

Burke P (2001). *Bilginin Toplumsal Tarihi*. Çev. M Tunçay, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Burke P (2012). *Bilginin Toplumsal Tarihi 2: Encyclopedie'den Wikipedia'ya*. Çev. M Tunçay, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Castells M (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür. Ağ Toplumunun Yükselişi*. Çev. E Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Charmaz K (2006). An Invitation to Grounded Theory. *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. Los Angeles: Sage Publications. 1-22. http://www.sagepub.com/upm-data/9548_017586ch1.pdf

Doğan M E (2012). *Bilginin Toplumsallaşması Sürecinde Teknolojinin Kullanımı ve Önemi: Anadolu Üniversitesi Örneği*. (Basılmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Duart J M vd. (2007). *University and the Network Society. Use of the Internet in the Higher Education System of Catalonia*. Summary of the Final Research Report. Barcelona: Publicacions a Internet Gabinet de Comunicació.

Ergül H (der) (2013). *Sahanın Sesleri: İletişim Araştırmalarında Etnografik Yöntem*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İnam A (2004). Teknoloji-Bilim ilişkisinin İnsan Yaşamındaki Yeri. *Teknoloji*. (Der: Mahmut Kiper). Ankara: TMMOB.

Hürriyet Gazetesi (2014). Twitter'dan sonra YouTube da Yasaklandı. (28.03.2014). <http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/26098128.asp>

Kaya A (2010). "Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı." *Ocak ve*

Çetinkaya E (2014). Sosyal Bilimler Alanındaki Akademisyenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanım Pratikleri: Bitmemiş bir Alan Çalışmasından Notlar. *Mülkiye Dergisi*, 38(2), 9-33.

Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi. (Der: Güney Çeğin vd.). İstanbul: İletişim Yayınları. 397-419.

King R (der) (2004). *The University in the Global Age*. New York: Palgrave MacMillan.

Lyotard J F (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. UK: Manchester University Press.

Martinez Aleman A ve Lynk Wartman K (2009). *Online Social Networking on Campus: Understanding What Matters in Student Culture*. New York: Routledge.

Milliyet Gazetesi (2014). Twitter Kapatıldı. (21.04.2014).<http://www.milliyet.com.tr/twitter-kapatildi--internet-1854948/>

Milojevic I (2005). *Educational Futures. Dominant and Contesting Visions*. New York: Routledge.

Nalbantoğlu H Ü (2009). *Arayışlar: Bilim, Kültür, Üniversite*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Nalbantoğlu H Ü (2010). *Yan Yollar: Düşünce, Bilgi, Sanat*. İstanbul: İletişim Yayınları.

NTIA (National Telecommunications & Information Administration) (1995). *Falling Through the Net: A Survey of the "Have Nots" in Rural and Urban America*. <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/fallingthru.html>

Peters M ve Roberts, P (1999). Globalisation and the Crisis in the Concept of the Modern University. *Australian Universities Review*. 1. 47- 56.

Postill J (2012). *Media and social changing since 1979: Towards a diachronic ethnography of media and actual social changes*. <http://johnpostill.com/papers/>

Prensky M (2001). Digital Natives, Digital Immigrants: A New Way to Look at Ourselves and Our Kids. *On The Horizon*. 9:5. MCB University Press.<http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>

Servon L J (2002). *Bridging the Digital Divide: Technology, Community, and Public Policy*. Malden: Blackwell Publishing.

Siemens G (2004). *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age*. <http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism.htm>

Siemens G (2005). *Learning Development Cycle: Bridging Learning Design and Modern Knowledge Needs*. <http://elearnspace.org/Articles/ldc.htm>

Siemens G (2006). *Connectivism: Learning Theory or Pastime for the Self-Amused?*. http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism_self-amused.htm

Slaughter S ve Leslie L L (1997). *Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Baltimore: The John Hopkins University Press.

Strauss A L ve Corbin J M (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. London: Sage Publications.

Tarhan B (2001). *New Communication and Information Technologies as Process in Relations; A Case Study of the Internet Use in Turkish Academic Practice*. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: ODTÜ.

van Dijk J (2005). *The Deepening Divide: Inequality in the Information Society*. California: Sage Publications.

Wankel L A ve Wankel C (der) (2011). *Higher Education Administration with Social Media: Including Applications in Student Affairs, Enrollment Management, Alumni Relations and Career Centers*. UK, Bingley: Emerald Group Publishing.

Warschauer M (2003). *Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide*. Massachusetts: The MIT Press.